

Calderón

S Z E M É L Y E K

ROSAURA	LUPE KIRÁLYNÉ	PABLO	AGOSTINA
STELLA	MANUEL	BASILIO	CARLOS
DOÑA LUPE	NÓVÉR	MELAINOS	ENRIQUE
DOÑA ASTREA	SZOLGÁLÓLÁNY	LEUCOS	BESZÉLŐ
SIGISMONDO	SZOLGA	PAP	
BASILIO KIRÁLY	CARMEN	PABLO BARÁTAI	

I. SZTASZIMON

BESZÉLŐ Azért vagyok itt, hogy szóljak pár szót Önökhöz bevezetésként.

A szerző felhatalmaz engem, hogy emlékeztessen Önöket, először is arra, hogy ő, írás közben, csak olyan tapasztalatokra támaszkodhat, melyeket már megélt: nem pedig olyanokra, amelyeket most él meg, vagy még később fog megélni.

Igaz, reméli, hogy múltja még nem oly távoli, és hogy – a még közeli múltban gyökerező tapasztalataiban – benne foglaltatnak a még megélésre váró tapasztalatok, még ha csak feltevésekként, vagy lehetőségekként is.

Mindenképpen bocsánatát kéri, különösen a most kezdődő korszak hozzáértőinek, akik ebben a színházban foglalnak helyet, s akik – legyenek bár egyidősek vele – olyan jól tájékozottak a jelen és a jövő lehetőségeit illetően, hogy elnyűttnek tartják az elmúlt év tapasztalatait: nem is beszélve a nyelvről, mely ezeket kifejezi. Legyenek türelemmel eme hozzáértők – és a szerző azon kollégái, akik olyan jól tudják tartani a lépést a korrall –, hogy, habár minden rosszindulattól mentesen, de oly naprakész tudásukkal mégis elijeszti azokat, akik az aggodalomtól homályos tekintettel arra kényszerülnek, hogy a világgal való kapcsolatukban nagy türelemmel és sok kitartással, sokat túrve viseltessenek. Csupán az egészséges és fájdalmat nem érző emberek tudnak a jövő felé

fordulva élni! A többiek – betegek és tele fájdalommal – ott vannak, félúton, bizonyosságok nélkül, meggyőzések nélkül, és talán még most is, legalábbis részben, áldozataiként a konformizmusnak és egy egyre öregedő történelem dogmáinak, melyek ellen annyit küzdöttek; és aztán, ha új harcokban vesznek részt, azt bizalom nélkül, optimizmus nélkül teszik, olyan zászlókat lengetve, melyek cafatokként lógnak alá.

Így, legalábbis 1967 ezen éjszakáján.

I. EPEISZODION

ROSAURA

Hol vagyok?

STELLA

Az ágyadon.

ROSAURA

Ez az én ágyam?

STELLA

A te ágyad. Mi az? Nem ismered fel?

ROSAURA

Nem, még soha nem láttam ezelőtt...

STELLA

Ne hülyéskedj már...

ROSAURA

És te ki vagy?

STELLA

Rosaura!... Stella vagyok, a nővéred, Stella...

ROSAURA

A nővérem!!!!

STELLA

Mi van veled?

ROSAURA

Segítség, segítség! Könyörgök, segítsenek, mi van velem, vigyenek el innen, vigyenek el...

STELLA

Miket beszélsz, Rosaura, mégis hová akarsz menni, és miért akarsz elmenni?

ROSAURA

Segítség, segítség! Még soha nem láttalak. Ki vagy?
Menj el innen, menj el, én még soha nem láttalak téged,
megijesztesz, kísértet vagy, még sohasem láttam
ezeket a szemeket, ezt a száját, ezt a haját,
ezt az arcot, ami rám mered... menj el,
ne ölelj meg, ne érij hozzám... Segítség, segítség!

STELLA

Mégis, mi történt veled az éjjel?

ROSAURA

Az éjjel? Istenem!! De hiszen tegnap nem voltam itt,
soha nem is jártam itt, nem ismerek fel semmit

mindabból, ami itt van...

Aaaaaaaaaahh!

STELLA

Tegnap este itt voltál, ebben a házban, velem,
apáddal és anyáddal...

ROSAURA

Az apám? Az anyám?
Semmit sem tudok róluk, semmit,
itt minden olyan idegen.
Vissza akarok menni,
Vissza akarok menni oda, ahonnan jöttem!

STELLA

Elég ebből, Rosaura!
Mindig is egészséges voltál, ura önmagadnak,
Egy olyan lány, mint én, mint bármely másik.
Ideje, hogy befejezd ezt az egész históriát!

ROSAURA

Hogy is hívnak?

STELLA

Már mondtam: Stella. Rosaura, ne hülyéskedj már!

ROSAURA

Milyen szép vagy, milyen finom a bőröd és mégis erős...
Milyen hanyagul elegáns a hullám hajadban,
mely leomlik egészen a szemedig...
És ez a fehér selyemruha,
oly testet takar,
melyet nem érintett még kevésbé értékes holmi...
És aztán az ágy,
az ágy, mely arany hajócskának tűnik
egy kolostor lábánál kikötve!

STELLA

Igen, gazdagok vagyunk, Rosaura, apánknak
annyi birtoka van Madrid körül,
hogy akár egy másik Madrid is felépülhetne rajtuk;
az építési területek értéke
napról napra növekszik; az idő nekünk dolgozik;
a szokásainknak legellentmondóbb újdonságok is
a mi tőkénket gyarapítják.

ROSAURA

Akkor hát miért nem ismerem fel
a lepedők vásznát, ezeknek a takaróknak a brokátját...
Vagy ha fel is ismerem, miért olyan, mintha csak képzelném őket?

STELLA

Nem igaz!
Ideje, hogy véget vess ennek a lázálomnak!
Húsz éve már, hogy ezen az ágyon alszol.

ROSAURA

Ezek a függönyök az ablakok előtt! Milyen csodálatosak!
Ilyen függönyei csak álmában lehetnek az embernek!
Idegenek nekem: az értékük nem szerepel az emlékeimben –
nincsenek benne a szokásaimban – távolról sincsenek a lehetőségeim között!
És ez a szőnyeg, ez a padló!
Mindez nem tartozik hozzám, mert én nem ismerem
sem a gazdagságot, sem mindazt, ami vele rokon.

STELLA

Rosaura, próbálj nekem segíteni: az értelmemben
valami megingott, és ó jaj, kezd megingani az enyémben is.
Ez a mi kis duettünk teljesen abszurd.
Próbálj meg koncentrálni... Mit álmodtál ma éjjel?

ROSAURA

Nem álmodtam semmit, mert EZ egy álom.

STELLA

De mivel én tudom, hogy ez nem egy álom,
testvéred lévén veled éltem át
a te valóságodat, meg kell próbálnod legalább
feltételezni, még ha képtelenség is, hogy ez nem egy álom.
Tegyük úgy, mintha játszanánk.

ROSAURA

Mit játszunk?

STELLA

Tegyük úgy, mintha tényleg nem ismernéd fel
az ágyat, ahol ma reggel felébredtél,
engem, nővéredet, a házat, melyet a családban
tréfásan csak Téli Palotának hívunk, és mindezt...

ROSAURA

És azután?

STELLA

Úgy teszel tehát, mintha tényleg nem tudnál semmit
a világról, ahol ma reggel felébredtél, s amelyben élsz:
én meg úgy teszek, mint akinek el kell magyaráznia neked, hogy is vannak a dolgok...

ROSAURA

És mi céllal tegyem mindezt?

STELLA

Mert soha senki nem fog kiszabadítani téged, akkor sem,
ha addig könyörögsz is, amíg csak bírod levegővel.
És én nem tudok nem a nővéred lenni,
akkor sem, ha halálodig tagadod!
És ugyanígy a bútorok, ez a ház, apánk,
anyánk, Pablito öcsénk,
aki a Nyári Palota kertjében játszik!
Te pedig így maradnál, idegenként, üvöltve
egy egész életen át. Hát ezért kell tettetned,

és végighallgatnod, mint egy játékban, minden magyarázatot,
amit erről az életről adok neked...

ROSAURA

Nem, nem akarok tudni semmit, nem akarok megtanulni semmit!
Csak vissza akarok menni oda, ahová való vagyok!

STELLA

A éjjeliszekrényen van egy gyűrű. Egy aranygyűrű,
nagyon régi, mert édesanyánk, Doña Lupe,
az ő anyjától, Doña Rosaurától örökölte (úgy hívták, mint téged!),
aki még annak idején az ő anyjától,
Doña Agostina Iñiguez de Aguadótól örökölte; és anyáról az anyára,
Doñáról a Doñára, legalább Velazquez
idejéig visszaszállhatnánk. Ennek a gyűrűnek
hasonló példányait a Pradóban láthatod:
a Las meniñas festményen, például. Ez magyarázza a
kő színét – vörös, lila és rózsaszín közt –, mely az
aszimmetrikus és hosszúkás foglalatba helyezve olyan,
mint a hajdanvolt kor királynőinek szoknyája.
Az első dolog, amit reggelente mindig tettél,
hogyan felhúztad e gyűrűt az ujjadra. Húzd fel!

II. EPEISZODION

DOÑA ASTREA

Hogy van a mi Rosauránk?

DOÑA LUPE

Ó, már teljesen rendbejött:
visszatért a saját életébe.

DOÑA ASTREA

Biztosan nehéz hónap volt ez
a családoknak, és mindazoknak,
akik szeretnek benneteket...

DOÑA LUPE

Ez így igaz, Doña Astrea. De tizenöt nap
a cogolludói villánkban, és még tizenöt
a... Nyári Palotában, Hosas Viejas kertjei között,
elegendőnek bizonyult Rosaura számára, hogy visszatérjen önmagához,
saját világába...

DOÑA ASTREA

Nem igazán a sajátjába...

DOÑA LUPE

Kérlek! Ne tépjük fel a régi sebeket...

DOÑA ASTREA

Mi már réges-rég barátnők vagyunk, Lupe!
Együtt nőttünk fel a régi Spanyolországban
a Polgárháború előtt; kislánként

együtt menekültünk a halál elől,
és reménykedtünk a győzelemben,
mely végül eljött. És ennek a győzelemnek az
éveiben, együtt alkottuk meg a magunk életét, egy
győzedelmes életet. Miért lennének egymás iránt fenntartásaink?

DOÑA LUPE

Astrea, nem fenntartásról van szó: jobb szeretek
bizonyos dolgokra nem emlékezni.

DOÑA ASTREA

Ahogy akarod, Lupe... De tudd, hogy rosszul teszed.
Mi jó katolikusok vagyunk, így megadatott nekünk a
gyónás vigasza. De néha egy barátnő,
vagy egy barát, vagy saját lelkünk, többet érnek,
mint egy gyóntató. Ő teszi a mesterségét, és feloldoz,
talán még Isten véleménye ellenére is (csak viccelek, csak viccelek!).
De azon túl, hogy katolikusok vagyunk, burzsoák is vagyunk
(kulturálisan értem, mert vérünk
patrícius és feudális, Istennek még tetsző). Mint
burzsoák, tudjuk tehát, hogy van
más módja is a feloldozásnak, mely különbözik a katolikustól,
egy kezelés, melyhez elegendő az emlékezet és a lelkiismeret.

DOÑA LUPE

Ne kezdjük előlről a te jöttment Zsidóddal.
Nem akarom hallani.

DOÑA ASTREA

Mert a *te* zsidód nem kapott-e talán feloldozást, s nem fogadták-e be
Spanyolország árja társadalmába?

DOÑA LUPE

Ez nem jelenti azt, hogy
Himmler nem gyilkolhatta volna le,
mint az összes többi – és jól tette volna.

DOÑA ASTREA

Ezt a beszélgetést ott lehet folytatni,
ahol nincsen ellenzék, kedves Lupe.
De biztos vagy benne, hogy itt Spanyolországban nincsen ellenzék?
Ugyanakkor van egy új katolikus burzsoá generáció: főként
burzsoák, hiszen gyárat birtokolnak Katalóniában.
Óvatlanság ezeknek az embereknek rasszizmusról beszélni:
az ő fiaik tanulnak az egyetemeken,
és nem falangisták lesznek, hanem szakemberek.
Ha egy kis rasszizmus továbbél, áldozatai
andalúzok és más alacsony fizetésű kétékezi munkások lesznek...
De térjünk vissza hozzánk. Rosaura baja
olyan baj, mellyel neked kell szembenézned,
mert ő a te teljes múltad:
ha nincs rend a múltban, kedves Lupe,

nincs nyugalom a jövőben.
Mi mindig a győzelem országában éltünk:
gondold el, ha egyszer meghal a Caudillo, a
győzelem országa számunkra nem szűnik meg: de új lesz,
és nekünk talán hátra kellene maradnunk?

Belép Rosaura és Stella

ROSAURA

Anyám!

DOÑA LUPE

Kislányom!

ROSAURA

Teljesen átáztam az izzadtságtól!

DOÑA LUPE

Honnan jöttök? Köszöntsétek Doña Astreát!

ROSAURA

Jó napot, Doña Astrea!

STELLA

Jó napot, Doña Astrea!

DOÑA ASTREA

Jó napot, lányok!

DOÑA LUPE

Honnan jöttök, ily izgatottan?

ROSAURA

A Pradóból! Teljesen elteltünk Velazquez tekintetével!

Szolga belép.

SZOLGA

Doña Lupe, van itt egy úr...

DOÑA LUPE

Mit akar?

SZOLGA

Azt mondja, beszélni szeretne önnel...

DOÑA LUPE

Hogyan, így, bejelentkezés nélkül...

SZOLGA

Elküldjem, Asszonyom?

DOÑA LUPE

Milyen embernek tűnik?

SZOLGA

Nem, nem tűnik kéregetőnek,
eladni sem akar semmit... Egyszóval,
nem tűnik kellemetlenkedő alaknak...
A divatnak megfelelően van öltözve, nemes kinézetű...

DOÑA LUPE

Elárulta a nevét?

SZOLGA

Igen, de csak a keresztnévét, a családnevét nem...

DOÑA LUPE

És mi ez a név?

SZOLGA

Sigismondo.

DOÑA LUPE

Sigismondo!!!

ROSAURA

Ki az, anyám?

STELLA

Ki az?

DOÑA LUPE

Csöndet, ti ketten!

Mi tegyek, Astrea?

DOÑA ASTREA

Engedtesd be! Az előbb még nem tudtam, hogy
a próféta szól belőlem. Lupus in fabula!

De sugalltam egy módszert neked,
és az igaz, hidd el.

Ne fessük az ördögöt a falra.

DOÑA LUPE

Engedje be...

Szolga el

STELLA

De ki ez a Sigismondo?

DOÑA LUPE

Sigismondo úr? Édesapád egy barátja.

Belép Sigismondo

SIGISMONDO

Jó estét, hölgyeim! Jó estét,
Doña Lupe, jó estét Doña Astrea...

DOÑA LUPE

Bemutathatom önnek a lányaimat, Sigismondo?

Ő Rosaura, az első, ő pedig Stella, a második.

Pablito, a legkisebb gyermekem, még vidéken van a nagymamájánál.

SIGISMONDO

Nagyon örülök, hogy láthatom Önöket, kedves Stella, kedves Rosaura.
Stelláról el lehet mondani, hogy szinte maga Basilio személyesen,
Angyal képében, természetesen.

Rejtély azonban Rosaura arca...

DOÑA LUPE

Nagyon messziről jön, Sigismondo?

Tudom, hogy már régen járt Spanyolországban.

SIGISMONDO

A zsernyákok ez alkalommal átengedtek.

Ki tudja, hogy vajon miért...

DOÑA LUPE

A „zsernyákok”?

SIGISMONDO

Á, a kislányok.

Tudjátok, kislányok, hogy, habár

a „zsernyákok” szót használom, én is nemes vagyok,
még ha egyrésről zsidó vér is folyik az ereimben.

Vallásomat tekintve mindenesetre katolikus vagyok, és burzsoá kultúrában
nevelkedtem. Megvan mindenem, ami ehhez kell, nincsenek nagy különbségek.

DOÑA LUPE

Jól utazott?

SIGISMONDO

Kedves Doña Lupe, hangom kissé fenyegető, vagy, legalábbis
veszélyt sugalló tónusa (egyfajta...

zsaroló, aki épp kimondani készül az átkozott szót)

csupán a meghatottság számlájára írható. Abbéli kötelességemnek,
hogy elrejtsem azt. Ebből fakad ez a keserű és

szellemes, kissé brechti beszéd. A fegyver azonban

a szögre van akasztva! Barátom, Barthes helyes értelmezése szerint

(kit Japánban ismertem meg, miközben néhány diák,

hétköznapi, ám mégis rituális viselkedését csodálta).

Igaz: korom inkább Buñellel rokonít,

mintsem Barthes-tal. És barátságom

Buñuellel egészen a szürrealizmus idejéig nyúlik vissza.

Hogyan felejthetném el, még ha sírok is!

Az Ördög mellett áll.

Ezért van, hogy, Doña Lupe, önnek tojás van

az egyik szeme helyén, és Doña Astrea

kezei citromfaágacsok.

A lányai rajzolja hordják, az egyik Machadót

(bajusszal, mely sohase volt neki), a másik Unamunót

(bajusz nélkül, narancsszemekkel), keblükön.

Száműzetésem utolsó hónapjait

Goytisolo társaságában töltöttem – aki az

igazságtalan bíró szerepét játssza a Filmfesztiválokon –

de főleg Rafael Albertivel, a Garibaldi utca

82. szám alatt. Róma egyik utcája ez, a Sixtus-híd mögött,

öreg kavicsos úttal, és régi istállószaggal,

piros csendőrségi laktanyákkal és alacsony házakkal,

két-három emeletesekkel, az ezerhétszáz és az ezernyolcszáz évekből,
melyek között az alacsony, csorba falak
egy olyan Spanyolországra emlékeztetnek,
mely nem kelt fel porban és száraz, kusza
szalmában rohadó álmából...

DOÑA LUPE

És hová megy most, Sigismondo?

SIGISMONDO

Egyedül voltam a repülőről, és így magam alatt látva
Spanyolország nagy, sárga tányérját, szabadon
sírhattam. Nagy, sárga és sárgás, téglalap alakú
parcellák, négyszög formájúak – barnák és
mélyzöldek (bronzos és üres zöldből) –
követték egymást a végtelenségig, sohasem változván:
a mi Muta Anyánk hátát barázdálták,
a mi Mora Anyánktól, hosszú, barna utak,
egyik falutól a másikig, mind vulva formájúak.
Mauves – a falvaival és városkáival.
Felismertem bennük az Alkirályok palotáit:
és megéreztem bennük e tartomány atmoszféráját,
mely oly sűrű és szigorú,
mint egy fal, melyet az ég ellenében emeltek...
És így sírtam, mint egy poéta a Duero partjainál.
Lelkem csüngött, mint egy ing,
melynek széle kilóg a nadrágból...

ROSAURA

És mi tette ilyen szomorúvá?

SIGISMONDO

Hány évesnek mondanál, Rosaura?

ROSAURA

Körülbelül, mint édesapám vagy édesanyám,
habár ön fiatalabbnak tűnik...

SIGISMONDO

Köszönöm! Mindezen éveket csak tréfából éltem meg...

ROSAURA

Csak tréfából?

SIGISMONDO

Igen, Madridban kellett volna élnem, ehelyett
egy kicsit itt is, ott is éltem (mint világ csavargója);
meg kellett volna nyernem egy harcot, ehelyett, hoppla, elbuktam;
spanyol nőket kellett volna szeretnem,
mégis, ügyes manőverekkel, olasz és francia,
angol és amerikai szeretők kísérték utamon.
Valaki talán látta előre, hogy oktatásügyi miniszter
válik belőlem Spanyolországban?
Még véletlenül sem! Mindenkit csalódottságában hagytam ott,

és felváltottam megbízatásomat egy sor (titkos)
küldetéssel, melyek közül soha egynek sem
lett semmi eredménye (kijátszva ezáltal
legkedvesebb barátaimat). Egyszóval minden
csúnya húzást elkövettem,
elsősorban magammal szemben,
mint egy igazi bohém...

DOÑA LUPE

Nem mondta még, hogy akkor hol is telepszik le.

SIGISMONDO

Egy tisztán szimbolikus helyet fogok választani.
Nem fog érdekelni sem az éghajlat, sem a kényelem,
még kevésbé sem a nagyvárosi lét. Letelepszem
egy faluban vagy egy városban, valami régi história
alapján választva majd, mely számomra jelentéssel bír,
s így lehetővé teszi, hogy tovább folytassam eme hosszúra nyúló tréfát...
Például, a faluban, ahol Machado írta
a szép versét; vagy ahol Juan Ramón Jiménez
anyja született; vagy, akár, ahol Picasso
szeretett először lányt.
Hogyan is fejezhetném be a tréfát ötvenévesen?
Párhuzamosan futok majd tovább a sínnel,
melyen az életemnek kellett volna robognia...

ROSAURA

Gyönyörű élet volt és lesz az öné, sok utazással,
sok szép barátsággal, és sok könnyedséggel...

DOÑA LUPE

Mit tudsz te ezekről a dolgokról?

SIGISMONDO

Hagyja beszélni, Doña Lupe. Oly fiatal még,
arcocskája, mint egy kétségbeesett rókáé!
Látod, Rosaura: aki győz, az bolond,
de mindig veszíteni is nagy szerencsétlenség!

Lakó Zsigmond fordítása

Pier Paolo Pasolini (Bologna, 1922. március 5. – Ostia, 1975. november 2.): olasz író, költő, teoretikus
és filmrendező. Magyarországon főleg filmrendezőként ismeri.